

Motion till riksdagen 2021/22:4019

av **Maria Malmer Stenergard m.fl. (M)**

En trygg och rättvis familjepolitik

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda vilka möjliga incitament det finns för att föräldrar ska vilja välja ett mer jämställt och konsoliderat uttag av föräldrapenningdagarna och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att anpassa föräldraförsäkringen till företagares och s.k. kombinatorers villkor och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av den sjukpenninggrundande inkomsten för studenter och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att studenter som är gravida med risker i sin praktikmiljö bör likställas med arbetstagare med risker i sin arbetsmiljö, för att få rätt till anpassade arbetsuppgifter, och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med relevanta lagändringar för att föräldrapenningen på grundnivå, dvs. för den som inte har en arbetsinkomst, ska begränsas till 365 dagar och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de 90 reserverade dagarna i föräldraförsäkringen även ska gälla dem som saknar sjukpenninggrundande inkomst, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra fler dagar med föräldrapenning till dubbeldagar och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta bort snabbhetspremien i föräldraförsäkringen och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utökade möjligheter till barnomsorg och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Jämställdhet handlar om värderingar, respekt och jämlikhet. Människor är friskare och friare, företag mer lönsamma och samhället mer öppet och demokratiskt i länder där jämställdheten är hög.

Jämställdhet handlar om att båda parter i ett förhållande ska ha samma möjligheter att forma den egna vardagen, det egna ägandet och det gemensamma livet, utan könsbundna, traditionella eller religiösa krav som begränsar friheten. Sverige har kommit långt i jämförelse med många andra länder. Vi har generationer före oss att tacka för det, och vi har alla ett gemensamt ansvar att lämna över ett än mer jämställt samhälle till kommande generationer.

I diskussionen om jämställdhet är det ofrånkomligt att diskutera föräldraförsäkringen. Sverige har en av världens mest generösa föräldraförsäkringar och en väl utbyggd barnomsorg som ger föräldrarna förutsättningar att kombinera arbete med familjeliv. Kvinnor arbetar därför i högre utsträckning under småbarnsåren, och män är föräldralediga i högre utsträckning jämfört med många andra länder. Uttaget av föräldrapenningdagar har blivit ett mått för hur jämställt Sverige är. Enligt Försäkringskassan betalades det under 2020 ut 53 miljoner dagar med föräldrapenning, varav 70 procent till kvinnor (Socialförsäkringen i siffror, Försäkringskassan, 2021). En sammanställning från Sveriges Kvinnolobby visar att män tar ut fyra månaders ledighet under barnets första år och kvinnan 14 månader. Samtidigt är det väl känt att ledighet inte alltid kombineras med föräldrapenning under de tidiga åren, varför uttaget av föräldrapenning inte ger en heltäckande bild.

Fördelningen av föräldrapenningsuttaget är långt ifrån det enda måttet på jämställdhet och det är uppenbart att det återstår ytterligare arbete innan samhälle och arbetsliv är helt jämställt.

Framtidens föräldraförsäkring bör bygga på familjernas fria vilja, samtidigt som möjligheterna till ett mer jämställt uttag av föräldrapenningen underlättas. Ett mer jämnt uttag får i sin tur positiva effekter även i jämställt uttag av vab-dagar och mer jämställda löne- och karriärmöjligheter samt på sikt också på pensionen.

Föräldrapenningen behöver också i större utsträckning anpassas till dagens moderna arbetsmarknad och anpassas för att underlätta eget företagande.

Den nuvarande föräldraförsäkringen infördes år 1974 och mycket lite har förändrats i den sedan dess. Förändringarna i samhället har varit betydligt större. Sverige har gått från att vara ett industrisamhälle till ett kunskapssamhälle och är nu alltmer ett digitaliserat samhälle. Människor är i dag mer rörliga på arbetsmarknaden och arbetar i olika former. Även familjekonstellationerna har förändrats sedan 1974 och regnbågsfamiljer, stjärnfamiljer, bonusbarn och växelboende har med tiden blivit allt vanligare.

Kvinnor och män arbetar i genomsnitt lika många timmar per dygn, men kvinnor ägnar mer tid åt barnomsorg och obetalt hemarbete. Fram till tidpunkten för familjebildning tjänar kvinnor och män ungefär lika mycket för samma typ av arbete, de är chefer i lika hög utsträckning och sjukfrånvaron är ungefär densamma.

Vid familjebildningen hamnar dock kvinnan generellt efter, både karriär- och lönemässigt, eftersom det är kvinnan som tar ut den största andelen dagar i föräldraförsäkringen. Enligt en svensk studie är inkomstskillnaden mellan modern och fadern 32 procent 15 år efter det första barnet.

En studie från IFAU (Effekten av delad föräldraledighet på kvinnors löner, 2010:5) visar att kvinnans framtida lön ökar med sju procent för varje månad som fadern tar ut

föräldraledighet, förutsatt att det inte är en gemensam ledighet. Effekten på moderns lönenivå är alltså högre om fadern tar ut ledighet, än om modern bara minskar sin ledighet i motsvarande mån. Det finns med andra ord stora samhällsvinster i fråga om att få pappor att vilja välja att ta ut fler föräldralediga dagar än vad som görs idag. Studien visar också att kvinnor som koncentrerar sin föräldraledighet till småbarnsåren, i en kortare och mer sammanhängande ledighet, har en klart bättre löneutveckling än de som sprider ut ledigheten över tid. Sammantaget innebär det ojämna uttaget av föräldrapenningen att kvinnor har ett minskat deltagande på arbetsmarknaden, vilket ger försämrade karriärmöjligheter med sämre inkomst under arbetslivet och slutligen en sämre pension. I genomsnitt motsvarar kvinnans hela pension 69 procent av mannens pension. De allra flesta fattigpensionärer är kvinnor.

De livsval som varje individ gör har effekt på livsinkomsten för individen; den kunskapen behöver bli allmänt känd och speciellt komma alla unga människor till del.

Ett jämnare uttag av föräldraförsäkringen

Dagens föräldrar i Sverige har större möjligheter att göra helt andra livsval än tidigare. Barn behöver båda sina föräldrar, och anknytningen till både mamman och pappan främjas genom tid tillsammans med barnet, speciellt under de första småbarnsåren av ett barns liv. Föräldrar vill välja själva hur de ska fördela sin ledighet tillsammans med barnen, och med given kunskap om vilka ekonomiska konsekvenser deras val får på deras livsinkomst, karriärmöjligheter och pension, anser Moderaterna att den valfriheten ska värnas.

Kunskapen om konsekvenserna av föräldraledighet behöver dock bli bättre och finnas tillgänglig för båda föräldrarna.

Statistik från Försäkringskassan visar att den förälder som förvärvsarbetar och tar stort eller allt arbete med barn och hem blir sjukskriven i mycket större utsträckning än den som enbart förvärvsarbetar. Statistik från Pensionsmyndigheten visar att den som har tagit störst ansvar för det oavlönade arbetet med barn och hem har mycket lägre pension än den som enbart förvärvsarbetar.

Varje människa ansvarar för sina livsval och för att bygga vårt gemensamma samhälle. Men i en demokrati ska det finnas lagar och regler som säkerställer lika rättigheter.

Ekonomisk självständighet är en avgörande förutsättning för kvinnors egenmakt och oberoende. Moderaterna vill öka den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män.

Med det ovan sagda anser vi att det bör tillsättas en utredning för att se vilka möjliga incitament det skulle kunna finnas för att föräldrar ska kunna vilja välja ett mer jämställt och konsoliderat uttag av föräldrapenningdagarna.

Föräldraförsäkringen behöver anpassas till egna företagare

Moderaterna värnar en mer flexibel föräldraförsäkring då familjekonstellationerna runt ett barn kan förändras snabbare än vad dagens föräldraförsäkring är anpassad till.

Dagens föräldraförsäkring bygger även på antagandet att föräldrar är nästintill statistiskt anställda som arbetstagare hos en arbetsgivare. I dag finns det många fler anställningsformer och de allra flesta arbeten skapas i småföretag.

För en ensamföretagare kan det vara nödvändigt att utföra visst arbete även om företagaren är ledig för att vårda sitt barn. Detta går inte enligt dagens regelverk, där den lösning som erbjuds i stället är att ta ut föräldrapenning halva dagen och arbeta halva dagen. Det finns ett behov av att ta fram andra modeller för denna grupp av föräldrar. En sådan förändring inom föräldraförsäkringen skulle kunna bidra positivt till föräldrars företagande samt till ett mer jämställt uttag av föräldraförsäkringen.

Ett annat problem är att vissa egenföretagare behöver använda sitt kapital för investeringar och uppbyggnad av företaget och därför tvingas minimera sitt löneuttag ur företaget, vilket drabbar dem negativt när de söker ersättning ur olika SGI-baserade trygghetssystem. Man bör därför hitta vägar att anpassa regelverket så att det blir enklare att driva företag även när man är förälder.

I samband med det bör man se över på vilket sätt den sjukpenninggrundade inkomsten kan skyddas för de som bygger upp sitt företagande och som driver sitt eget företag, oavsett juridisk form. Dessutom bör det utredas hur skyddet för kvinnor, främst egenföretagare med graviditetspeng, bättre kan anpassas för ett modernt arbetsliv.

Utred en modernisering av föräldraförsäkringen för kombinatörer

Arbetslivets struktur har förändrats stort över tid. I dagens högteknologiska tidevarv förändras det allt snabbare. Anställningsformerna varierar och det blir alltmer vanligt att man är både anställd och egenföretagare, så kallad kombinatör.

Det behövs därför en översyn av föräldraförsäkringen för att möta dagens snabbföränderliga arbetsmarknad med mer flexibla anställningsformer. Vi vill därför utreda hur man kan modernisera föräldraförsäkringen i syfte att anpassa den till företagande föräldrar och även till de föräldrar som är så kallade kombinatörer.

Graviditet under studier

Gravida eller nyblivna mammor eller pappor som studerar är en annan sorts kombinatörer. Det är ofta en stor omställning för individen med ett barn men inte en helt ovanlig situation att som student få barn då fler väljer att studera i olika skeden av livet. Föräldraförsäkringen behöver därför ses över och göras mer anpassad för dem som studerar.

När en studerande är gravid bör det finnas möjlighet att skydda den studerandes sjukpenninggrundade inkomst även om studiemedel inte tas ut, vilket är kravet i dag. Man bör inte uppmuntra till bidrag eller lån om det inte behövs. Vidare föreslår vi att barnet och modern får samma skydd och rättigheter i slutet av graviditeten vid en studiepraktik som vid ett ordinarie arbete, vilket gör det möjligt för den gravida kvinnan att få rätt till anpassade arbetsuppgifter utan att förlora sitt studiemedel.

Föräldraledighet innebär val som påverkar privatekonomin

Många val i livet påverkar privatekonomin och pensionen. Föräldraledighet är ett sådant val som får långsiktiga konsekvenser, liksom fördelning av betalt och obetalt arbete i familjen samt vård av sjuka barn. Det är idag med stöd av föräldraledighetslagen möjligt att stanna hemma utan att föräldrapenning tas ut. Detta riskerar att få stora

konsekvenser för den enskilde i form av minskad livsinkomst, försämrade karriärmöjligheter och lägre pension.

Det här behöver föräldrar få bättre information om och myndigheter bör få uppdraget att informera blivande föräldrar om hur olika livsval påverkar privatekonomin genom hela livet. Det kan vara en god idé att inkludera sådan kunskap tidigt i livet, kanske redan i skolans matematik och hemkunskap.

Begränsning av föräldrapenning på grundnivå

För den som blir förälder innan den kommit in på arbetsmarknaden är det viktigt att drivkrafterna för arbete är tydliga. En lång frånvaro höjer trösklarna för att få ett arbete och risken är i stället ett livslångt utanförskap med bidragsberoende och hopplöshet. Det är framför allt utrikes födda kvinnor som står längst från arbetsmarknaden och därmed även från ekonomisk självständighet. I dag har utrikes födda kvinnor betydligt svårare att etablera sig på arbetsmarknaden. Moderaterna föreslår att föräldrapenningen på grundnivå, det vill säga för den som inte har en arbetsinkomst, begränsas till 365 dagar.

Ersättningen på grundnivå skiljer sig från den sjukpenninggrundade ersättningen på det sätt att inga dagar är reserverade för respektive förälder. Det är dock rimligt att motsvarande reservering sker för respektive förälder även på grundnivå, i syfte att öka jämställdheten.

Det är rimligt att den som kommer ny till Sverige har en lägre ersättning när den saknar arbete än personer som har bott och arbetat här under hela sina liv eller under en lång tid. Moderaternas utgångspunkt är därför att ersättningen till nyanlända ska vara lägre än för de som är födda i Sverige eller som har bott i Sverige under lång tid. Utgångspunkten ska också vara att ersättningen begränsas till ett ersättningsystem, dvs. etableringsersättning. Begränsningen ska bestå under de första fem åren i Sverige. Den som behöver vara föräldraledig under tiden med etableringsersättning ska behålla sin etableringsersättning under ledigheten, dock med krav på regelbunden kontakt med Arbetsförmedlingen eller kommunen för planering av återgången till arbetsmarknaden efter ledigheten.

Fler dubbeldagar

År 2012 införde Sverige de så kallade dubbeldagarna, vilket innebär att båda föräldrarna kan ta ut föräldrapenning samtidigt. Att vara hemma samtidigt, särskilt direkt efter födseln, ger förutsättningar för föräldraskap på mer lika och jämställda villkor.

Mamman ges också bättre förutsättningar att läka efter födseln.

Forskning visar att dubbeldagarna ökar sannolikheten att pappor tar ut mer föräldraledighet och ger positiva effekter för mammors hälsa med minskade komplikationer av födseln och mindre läkemedel. I dag finns det 30 dubbeldagar under barnets första år. Genom fler dubbeldagar kan de positiva effekterna förstärkas.

Ta bort snabbhetspremien

Snabbhetspremien är en regel som gör att kvinnor som får sitt andra barn inom 2,5 år efter det första ofta får högre föräldrapenning än de som får sitt andra barn senare.

Långvarig frånvaro från arbetsmarknaden gör det svårare att återvända till arbete. Av en

studie från IFAU framgår att den höjda ersättningen från snabbhetspremien leder till ett mindre jämnt uttag av föräldraledigheten till kvinnans nackdel. Ett borttagande av denna premie skulle bidra till att kvinnor är borta en kortare tid från arbetsmarknaden och därmed till högre inkomst och pension.

Utökade möjligheter till mer flexibel barnomsorg

Idag är det inte möjligt att få förskola till barn under ett år om inte barnet har fysiska, psykiska eller andra skäl och behöver särskilt stöd i sin utveckling i form av förskola. Vanligtvis har ett barn rätt till förskola först när barnet är 12 månader, men det finns föräldrar som av olika anledningar inte kan eller vill vara föräldralediga så länge som ett år. Även bristen på barnomsorg på obekväma arbetstider riskerar att negativt påverka kvinnors möjlighet att arbeta; den möjligheten behöver öka. Vi ser därför att det behövs utökade möjligheter till en mer flexibel och anpassad barnomsorg.

Utred utökad tillfällig föräldrapenning för barn med särskilda behov

I juni i år överlämnades ett delbetänkande från VAB-utredningen till regeringen med förslag om rätt till tillfällig föräldrapenning när föräldrar medverkar vid introduktion kring barnets vård- eller behandlingsbehov i skola eller förskola. Moderaterna anser att en möjlighet till tillfällig ersättning för föräldrar till barn med allvarlig sjukdom och funktionsnedsättning bör övervägas när det är nödvändigt att föräldrarna är lediga från arbetet i syfte att sköta vårdrelaterade kontakter med skola och barnomsorg. Detta bör i så fall gälla endast de fall där omfattande utbildning och kontakt krävs. I dag tvingas många föräldrar ta semester eller tjänstledigt för att exempelvis utbilda skolpersonal om barnets sjukdom, dess symtom och behandling.

Maria Malmer Stenergard (M)

Mattias Karlsson i Luleå (M)

Katarina Brännström (M)

Arin Karapet (M)

Ann-Sofie Alm (M)